

amayan ve Osmanlı
yan Osmanlı Devleti
ısuz etkilenmiştir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM PAKETLERİ VE BUNLARIN TÜRK DİŞ İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

H. Tahsin FENDOĞLU*

A. AB'E UYUM PAKETLERİ:

Avrupa Birliği müktesebatına uyum için yaklaşık son 1, 5 sene (19 Şubat 2002'den bugüne) içerisinde, 7 adet uyum paketi çıkarılmıştır. Bu yazı, Türkiye'nin AB' e uyum konusunda son 18 ay içerisinde çıkardığı yasaların dış ilişkilerimiz açısından irdelenmesini konu edinmektedir. Çeşitli yasalarda değişiklik yapan aşağıda belirtilen bu yasalara uygulamada "uyum yasaları" veya "uyum paketleri" denilmektedir. İlk üç uyum paketi 57. ECEVİT Koalisyon Hükümeti döneminde çıkarılmıştır. Dördüncü ve beşinci uyum paketleri 58. GÜL Hükümeti döneminde kabul edilmiştir. 59. ERDOĞAN Hükümeti döneminde bu trend, artan bir hızla devam etmiş 6. 1. ve 7. 1. uyum paketleri yürürlüğe girmiştir.

Bu yazıda önce, 7 uyum paketi üzerinde duracak, sonra da dış ilişkiler açısından bu durumu irdelemeye çalışacağız.

1. Birinci Uyum Paketi

4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 06. 02. 2002 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 19. 02. 2002 tarih ve 24676 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliğine Birinci Uyum Paketi veya "Mini Demokrasi Paketi" denilen birinci uyum paketi TCK. 159 ve 312¹ nci maddesinin yeniden düzenlenmesine ilişkindir. Anayasa'da Ekim-2001'de yapılan değişikliklere² paralel olarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'nca 15 Ocak 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunulan tasarı, 6 Şubat 2002'de, TBMM Genel Kurulu'nda, üzerinde önemli değişiklikler yapılarak kabul edilmiş, 19 Şubat 2002'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tasarının Genel Kurul'daki görüşmeleri sırasında koalisyon ortakları, hükümetin kurulmasından bu yana ilk kez kendi hazırladıkları düzenleme konusunda görüş ayrılığına düşmüşler ve farklı yönde oy kullanmışlardır. DSP tarafından verilen TCK'nın 159 ve 312. maddeleriyle ilgili özgürlükleri genişletici öneriler, MHP'nin ret oyuna rağmen DSP, ANAP, DYP, AKP ve SP'nin oylarıyla kabul edilmiştir.³

TCK. 159. maddede yapılan en önemli değişiklik, suçun cezasının üst sınırının 6 seneden 3 seneye indirilmiş olmasıdır. TCK. 312/1. maddede yapılan önemli bir

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölüm Başkanı DİYARBAKIR.

¹ TCK. 312/2. maddesi hakkında detay için bk. Ahmet Gökçen, *Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü* (TCK. M. 312/2), Liberal Düşünce Topluluğu ve Avrupa Komisyonu Yayını, Ankara,

² Anayasamızda yapılan 2001-Ekim değişikliğinin bir değerlendirilmesi için bk. H. Tahsin Fendoğlu, "2001 Anayasa Değişikliği Bağlamında Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması", Anayasa Mahkemesi tarafından 26-27 Nisan 2002 tarihinde Antalya'da düzenlenen Anayasa Mahkemesi'nin 40. Kuruluş Yılında Nedeniyle Düzenlenen "2001 Yılında Yapılan Anayasa Değişikliklerinin Hak ve Özgürlüklere Yansımaları" isimli Sempozyum'da bildiri olarak sunulmuş ve yayımlanmıştır; Anayasa Yargısı, C. 19, Ankara, 2002, s. 178-214.

³ www.belgenet.com

değişiklik yoktur. 312/2. maddede ise suçun teşekkülünde "kanuni düzen için tehlikeli olabilecek bir şekilde" sözcüğü eklenmiştir ki bunu olumlu karşılamak gerekir.

TABLO- 1: TCK. 159. Maddenin eski ve yeni durumu:

TCK. 159' un Eski Hali	TCK. 159' un Yeni Hali
<i>Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar. (Ağır Ceza)</i> Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur. Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen sövenler 15 günden altı aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. (Asliye Ceza) Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır.	4744/1: RG. 19.02.2002/24676: Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler "bir seneden üç seneye kadar hapis" cezasıyla cezalandırılırlar. (Ağır Ceza) Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur. Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen sövenler "15 günden 6 aya kadar hapis" cezasıyla cezalandırılır. (Asliye Ceza) Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır.

TABLO- 2: TCK. 312. Maddenin eski ve yeni durumu:

TCK. 312' nin Eski Hali	TCK. 312' nin Yeni Hali
<i>Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eden kimse altı aydan iki yıla kadar hapis ve iki bin liradan on bin liraya ağır hapis cezasına mahkum olur. (Asliye Ceza)</i> Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç bin liradan on iki bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Bu tahrik umunun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları 311 inci maddenin ikinci fıkrasında sayılan vasıtalarla işleyenlere verilecek cezalar bir misli arttırılır.	Madde 312 (Yeni Sekli). (4744/1: RG. 19.02.2002/24676) – Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 311 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında arttırılır.

2. İkinci Uyum Paketi

4748 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 26. 03. 2002 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 09. 04. 2002 tarih ve 24712 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu paketle birlikte, Basın Yasasında iyileşmeler sağlanmış, bu yasada yer alan "yasaklanmış dil" kavramı kaldırılmış, basılı eserlerin toplatılması, basım makineleri ve aletlerine el konulmasının ise mahkeme kararı ile olabileceği yasalasmıştır.

14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine şu fıkra eklenmiştir; "İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilecektir".

üzün için tehlikeli
gerekir.

76.
yük Millet Meclisini,
iyetini, Bakanlıkları,
muhafaza kuvvetlerini
yetini alenen tahkir ve
ic seneve kadar hapis"
ğır Ceza)
cürümlerin irtikabında
nemmiş olsa bile onlara
dilmeyecek derecede
rahaten vuku bulmuş

unlarına veya Büyük
alenen sövenler "15
cezasıyla cezalandırılır.

memlekette bir Türk
ceza üçte birden yarıya

1:
ni Sekti). (4744/1: RG.
cürümü alenen öven veya
veya halkı kanuna
seve altı aydan iki yıla

.din, mezhep veya bölge
lkı birbirine karşı kamu
olabilecek bir şekilde
meye alenen tahrik eden
yıla kadar hapis cezası

lavıcı ve insan onurunu
tahkir eden kimseve de
lır. Yukarıdaki fıkralarda
addenin ikinci fıkrasında
sekilleri işlendiğinde
ranında artırılır.

Kanun 26. 03. 2002
24712 nolu sayısında

, bu yasada yer alan
ası, basım makineleri
şalaşmıştır.
ın 13 üncü maddesine
ysiyet kırıcı muamele
ı kararlar sonucunda
dilecektir".

Ayrıca 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı **Siyasi Partiler Kanununun** 101 inci maddesine fıkra eklenerek, Anayasa Mahkemesi, **temelli kapatma** yerine, dava konusu fillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık **Devlet yardımı** miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarı Hazineye iadesine karar verebilir, hükmü getirilmiştir.

Parti kapatmalarda "**odak olma**" tanımında da partiler lehinde düzenleme yapılmıştır.

Dernekler yasasında yapılan düzenleme ile, 18 yaşında ve fiil ehliyetine sahip herkese dernek kurma hakkı tanınmış, affa uğramış olsalar bile, bazı suçlardan daha önce hüküm giyenlerin ise dernek kurması yasaklanmıştır. 312. maddeden hüküm giyenler de 5 yıl süreyle bu haktan mahrum edilmiştir.

6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı **Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu** yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca dernek, sendika ve meslek kuruluşları amaçları dışında da toplantı ve gösteri yürüyüşü yapabileceklerdir. Bu toplantıları düzenleme yaşı da 21'den 18'e indirilmiştir.

Sanık ile avukatının görüşmelerini sınırlandıran madde kaldırılmıştır.

İkinci Uyum Paketi ile AİHM'den dönen davalarda **yeniden yargılanma hakkı** tanınmıştır. AİHM, Türkiye'den verilen bir mahkeme kararının insan haklarına aykırı olduğuna karar verirse, mağdur 1 yıl içinde yeniden yargılanma talebiyle mahkemeye başvurabilecektir.

Yasayla, **yabancı dernek ve kuruluşlarla izin almadan ilişki kurulması**, yönetim kurulu kararı olmadan bildiri yayımlanması, yasal denetime yardımcı olunmaması, derneklerin edindikleri malların bildiriminin yapılmaması durumunda verilen "Üç aydan altı aya kadar hapis cezası", "Bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası" olarak değiştirilmiştir.

Yasa, Anayasa'da yapılan değişiklikler ile Türk Medeni Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması ve **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Birinci Türkiye Ulusal Programı**⁴ çerçevesinde kısa vadede alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak çeşitli yasalarda değişiklik yapmıştır.

3. Üçüncü Uyum Paketi.

4771 sayılı **Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 03. 08. 2002 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 09. 08. 2002 tarih ve 24841 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.**

"Avrupa Birliği'ne III. Uyum Yasaları" olarak adlandırılan "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", 3 Ağustos 2002 tarihinde kabul edilmiştir. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nce (ABGS)⁵ hazırlanan, Adalet Bakanlığı'nca son şekli verilen, AB'ye uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan Yasa, 9 Ağustos 2002'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴ Birinci UP için bk. www.belgenet.com ve www.milliyet.com.tr 2003 tarihli Ulusal Program ve AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenilmesine İlişkin 2003/5930 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 24 Temmuz 2003 tarihli ve 25178 Mükerrer Sayılı RG'de yayımlanmıştır.

⁵ Bu konuda bk. www.abgs.gov.tr

Teklif, 25 Temmuz'da, TBMM Başkanlığına sunulmuş, TBMM Başkanlığı, teklifi, 29 Temmuz'da tali Komisyon olarak "Anayasa", "Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor", "İçişleri", "Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler" Komisyonlarına, Esas Komisyon olarak da "Adalet Komisyonu"na göndermişti. Teklif metni 30 Temmuz 2002 tarihinde komisyonlarda ele alınmış, Adalet Komisyonu'nda son şekli verilmiş, 1-2 Ağustos tarihlerinde TBMM Genel Kurulu'nun Olağanüstü Toplantısı'nda görüşülüp sabaha karşı kabul edilmiş, 9 Ağustos 2002 tarihli 24841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Cumhurbaşkanı, yasanın 9. maddesinin iptali için 14 Ağustos 2002'de, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) de, yasanın 6 maddesinin iptali için, 9 Eylül 2002'de Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Bu paket ile, idam cezası ilgili hükümler, tüm kanunlardan çıkarılmış, TCK 159 iyileştirilmiş, göçmen kaçakçılığının tanımı yapılarak bu konuda TCK 201. maddeye iki madde daha eklenmiştir (201/a ve 201/b maddeleri). Ayrıca Dernekler kanununda iyileşmeler sağlanmış, Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri ve Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri yeniden düzenlenmiştir.

Bu düzenleme ile, Cemaat Vakıfları artık taşınmaz mal edinebileceği kabul edilmiş, Türkiye'de kurulan vakıflar ve Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar konusunda düzenlemeler getirilmiş, Uluslar arası ilişkilerin BK kararıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmaları da düzenlenmiştir.

HMUK. 445. maddeye 445/A maddesi eklenerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi (yargılamanın yenilenmesi) isteminde bulunabilecekleri düzenlenmiştir. Bu talep karşısında, Yargıtay HGK duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun (CMUK) 327 nci maddesinden sonra gelmek üzere 327/a maddesi eklenerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabileceği belirtilmiştir. Bu durumda Yargıtay CGK duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun (PVSK) bazı maddeleri değiştirilerek, suçun önlenmesi amacıyla polisin, kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını araması, suç unsurlarına el koyması, suç iz, eser, emare veya delillerin tespiti veya faillerinin yakalanması amacıyla polis tarafından yapılacak aramalar için de usulüne göre verilmiş hâkim kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, yetkili kılınmış merciin yazılı emrin bulunması konuları düzenlenmiştir. Bununla bireye tanınan özgürlük alanının çoğaltılması düşünülmüştür.

14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu"nun adı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun" şeklinde değiştirilmiş olup, bu tür istemi olanların dil kursu açabileceği düzenlenmiştir.

4. Dördüncü Uyum Paketi

4778 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 02. 01. 2003 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 11. 01. 2003 tarih ve 24990 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan tasarı, 3 Kasım 2002 tarihli seçimle iktidarı kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ilk uyum

1. Başkanlığı,
tür, Gençlik ve
nlarına, Esas
i 30 Temmuz
di verilmiş, 1-
nda görüşülüp
smi Gazete'de
n iptali için 14
inin iptali için,

miş. TCK 159
201. maddeye
kler kanununda
iyetleri ve Yurt
ştır.
ebileceği kabul
ıflar konusunda
kün olabileceği

niştir.
İnsan Hakları
Yargıtay Birinci
esi) isteminde
HGK duruşma
ınınun (CMUK)
c, Avrupa İnsan
Yargıtay Birinci
elirtilmiştir. Bu

ununun (PVSK)
işilerin üstlerini,
nası, suç iz, eser,
polis tarafından
bu sebeplere bağlı
ciin yazılı emrin
zgürlük alanının

ni ve Öğretimi
daşlarının Farklı
ıştırılmış olup, bu

anun 02. 01. 2003
990 nolu sayısında

ik yapan tasarı, 3
urtisi'nin ilk uyum

paketidir. 4. Uyum Paketi, 58. Hükümetin Başbakanı **Abdullah Gül** tarafından, 3 Aralık 2002'de TBMM'ye sevk edilmiş, Tasarı, 9 Aralık 2002'de İçişleri Komisyonu'nda, 10 Aralık 2002'de Adalet Komisyonu'nda, 11 Aralık 2002'de de Anayasa Komisyonu'nda görüşülmüştür. Komisyonlarda üzerinde bazı değişiklikler yapılan tasarı, TBMM Genel Kurulu'nun 2 Ocak 2003 tarihli 17. Birleşiminde kabul edilmiştir. Yasa, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, 16 kanunda değişiklik öngörmektedir. Kopenhag siyasi kriterleri ile Anayasa'ya uyum çerçevesinde çeşitli yasalarda şu değişiklikler öngörülmektedir: **İşkence** ve kötü muamele suçlarından dolayı verilen **cezalar** para cezasına çevrilemeyecek ve **ertelenemeyecektir**. Olağanüstü Hal uygulanan yerlerde hükümlü ve tutukluların cezaevi dışındaki **sorgulama süreleri** 4 güne indirilmiştir. **Partilere kapatma** yerine Hazine yardımıdan yoksunluk cezası verilebilecektir. Partilerin kapatılmasına karar verilebilmesi için **beşte üç** çoğunluk aranacaktır. "Kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması ve ihtar rağmen aykırılığın giderilmemesi halinde" kapatma davası yerine, Anayasa Mahkemesi'nin yazılı ihtarını izleyen 6 ay içerisinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi partinin devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesi'ne re'sen dava açabilecektir. Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişiklikle ihtarın gereğine yerine getirmeyen partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı kapatma davası açamayacak, bunun yerine devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne dava açabilecektir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, daha önce Anayasa Mahkemesi'nce verilen ihtarın gereğini yasanın öngördüğü şekilde yerine getirmediği gerekçesiyle AKP'nin kapatılması için davası açmıştı, bu dava böylece düşmüş oldu.

Bu paket ile, Cemaat vakıfları dini, hayri, sosyal, eğitsel, sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilecek ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilecektir.

Gerçek kişiler yanında tüzel kişiler de derneklere üye olabilecektir.

Dernekler, önceden izin almaksızın bildiri yayınlayabilecek, basın yayın organı sahipleri, mesul müdürler ve yazı sahipleri haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamayacaktır.

Adli sicilden silinemeyecek suç kavramı ortadan kaldırılmıştır. Kanunlarda yapılacak değişiklikler sonucu suç olmaktan çıkarılan veya idari nitelikte cezaya dönüştürülen suçlarla, ölen veya 80 yaşını tamamlamış hükümlülere ait adli sicil kayıtlarıyla ilgili bilgiler, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce re'sen adli sicil kayıtlarından çıkartılacaktır. Bu paketle ayrıca, **Yabancılarla** TBMM'ye dilekçe verme hakkı tanınmıştır.

5. Beşinci Uyum Paketi

4793 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 23. 01. 2003 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 04. 02. 2003 tarih ve 25014 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan 5. tasarı, 9 Aralık 2002'de **58. Hükümet** tarafından TBMM'ye sevk edilmiş, 16 Ocak 2003'de Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu'nda, 20 Ocak 2003'de de Adalet Komisyonu'nda görüşülmüştür. Komisyonlarda üzerinde bazı değişiklikler yapılan tasarı, TBMM Genel Kurulu'nun 23 Ocak 2003 tarihli 26. Birleşiminde kabul edilmiştir. Yasa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bakımından **muhakemenin iadesi** yoluna gidilmesini kolaylaştırmaktadır.

6. Altıncı Uyum Paketi

4928 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 15. 07. 2003 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 19. 07. 2003 tarih ve 25173 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Buna göre; Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçeler ile, kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarında yayın yapılabileceklerdir.

Kanun, Nüfus Kanunu'nda değişiklik yaparak, çocuğa, "ancak ahlak kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten ad" konulamayacağını, "evlilik dışında doğan çocuğun anasının soyadını alması" hükümlerini de getirmektedir. Böylece, farklı kültürlerle veya örf ve adetlere sahip vatandaşların, özel yaşamlarına ve aile hayatlarına ilişkin hürriyetlerinin korunması amacıyla, çocukların adlarının konulmasında, sadece ahlak kurallarına uygun düşmeyen ve kamuoyunu incitici nitelikte olan adların konulmamasını hükme bağlayarak, bu konuda meydana gelen sınırlayıcı yorum ve uygulamaların önlenmesini öngörmüştür.

Ayrıca, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) "yargılamanın yenilenmesini" düzenleyen maddesine ekleme yapılmıştır. Buna göre, bir Türkiye Mahkemesi kararının, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması halinde yargılama yenilenecektir. Yargılamanın yenilenmesi süresi, AİHM kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl olacaktır. Bu hükümle, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ve eki protokollerin ihlali, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilmektedir. Bu durum, idari yargı alanında yargılamanın yenilenme sebebi sayılmaktadır.

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan AİHM kararlarına ilişkin yargılamanın yenilenmesi istemleri, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacaktır.

DGM'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da da değişiklik yapılarak müdafî ile görüşmede Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerinin uygulanmasına imkan sağlanmıştır.

Vakıflar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, Cemaat vakıflarına tasarrufları altında bulunan taşınmazların vakıf adına tescili için 18 aylık ek süre tanınmıştır.

Yeni doğmuş çocuğun yaşam hakkının daha kuvvetli korunması ve cezalarda caydırıcılığın sağlanması amacıyla anası tarafından "şeref kurtarmak" gerekçesiyle öldürme fiilinin işlenmesi halinde verilecek ceza artırılarak, alt sınır 8 yıla, üst sınır ise 12 yıla çıkarılmıştır. Bu ceza TCK'nın 453. maddesinde halen 4-8 yıl olarak uygulanmaktaydı.

İmar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, imar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile gelecek ihtiyaçları göz önünde tutularak, gerekli ibadet yerlerinin ayrılması öngörülmüştür. İl, ilçe ve kasabalarda mülki idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilecek, ibadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemeyecektir.

Kanun, 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nun bazı maddelerini de değiştirmiştir. Yasanın, "denetimi" düzenleyen "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik, Cumhuriyet, milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık açısından suç veya suça

Kanun 15. 07. 2003
5173 nolu sayısında

geleneksel olarak
izyon kuruluşlarında

ak ahlak kurallarına
evlilik dışında doğan
dır. Böylece, farklı
na ve aile hayatlarına
onulmasında, sadece
telikte olan adların
sınırlayıcı yorum ve

UK) "yargılamanın
a göre, bir Türkiye
ya Dair Sözleşme'nin
akları Mahkemesi'nin
ılama yenilenecektir.
ihten itibaren bir yıl
eri Korumaya Dair
i nedeni olarak kabul
ı yenilenme sebebi

IM kararlarına ilişkin
i tarihten itibaren bir

nun'da da değişiklik
Kanunu hükümlerinin

kıflarına tasarrufları
re tanınmıştır.

runması ve cezalarda
tarmak" gerekçesiyle
nır 8 yıla, üst sınır ise
halen 4-8 yıl olarak

tanziminde, planlanan
tularak, gerekli ibadet
ki idare amirinin izni
ılabilecek, ibadet yeri.
ektir.

eri Kanunu'nun bazı
ı "devletin ülkesi ve
milli güvenlik, kamu
ısından suç veya suça

teşvik unsuru ihtiva etmemesi, milli kültüre, örf ve adetlerimize uygunluğu yönünden bu kanunda tanımlanan eserlerin yetkililerce incelenmesini" hükmünün; "Cumhuriyet'in Anayasa'da belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, genel ahlak, genel sağlık ve kamu yararına uygunluğu yönünden bu kanunda tanımlanan eserlerin yetkililerce incelenmesini" şeklinde değiştirmiştir.

Sinema, Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu'ndan "Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği" çıkarılmıştır.

Bakanlık veya mülki idare amirlerince yapılacak herhangi bir denetim sonucunda eserin Cumhuriyet'in Anayasa'da belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, genel ahlaka ve genel sağlığa ve kamu yararına aykırı bulunması halinde eser yasaklanacak ve kanuni takibat açılacaktır. Yetkili mercilerce verilen bu kararlar, 24 saat içinde yetkili sulh ceza hakiminin onayına sunulacak, hakim, kararını 48 saat içinde açıklayacak, aksi halde karar kendiliğinden kalkacaktır.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da yapılacak değişikliklerle, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca yayın yapılabilmesi hükme bağlanmıştır. RTÜK, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınınca yapılacak yayınların usul ve esaslarına ilişkin 4 ay içinde yönetmelik hazırlayacaktır.

3984 sayılı Kanun'un 32. maddesinde yapılan değişikliklerle, seçim dönemlerinde 1 hafta olan yayın yasağı, seçim gününden önceki 24 saat olmak üzere daraltılmıştır. RTÜK, mahalli yayınları izlemek için gerekli görülen yerlerde, halen mevcut kadrolarla bölge teşkilatı kurulabilecektir.

Kanun ile Terörle Mücadele Kanununun (TMK) "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" başlıklı 8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Madde gerekçesinde, "TMK'nin 8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile ülke bütünlüğünün korunması bakımından bir boşluk doğmayacaktır" denilerek, TCK'nın 311. maddesi gereğince, 8. madde yürürlükten kaldırıldığında boşluk doğması bir tarafa, ülke bütünlüğü aleyhine propaganda suçunun daha ağır bir şekilde cezalandırılabileceği kaydedilmiştir. Gerekçede, TCK'nın 312. maddesinin ikinci fıkrasının doğrudan olmasa da dolayısıyla milli birliği, milli bağlılığı koruyan bir hüküm olduğu belirtilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) eş, kardeş veya füruundan birini zina halinde yakalamada suç işlenmesi halinde (töre cinayetleri) faile verilecek cezaları gösteren 462. maddesi de kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece, özel bir tahrik hali olarak düzenlenen bu hüküm yerine, TCK'nın 51. maddesinde düzenlenen genel tahrik maddesi uygulanacaktır. Kanun, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin (DGM) Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 31. maddesinin birinci fıkrasının yürürlükten kaldırılmasını da öngörmüştür. Bununla CMUK'un sanığın tutuklanması, tutuklunun sorguya çekilmesi, baronun müdafii tayini, müdafinin dava evrakını tetkiki, müdafii ücreti, ifade ve sorgunun tarzına ilişkin düzenlemelerin DGM'nin görev alanına giren suçlarda da uygulanması imkanı sağlanmıştır. Terörle Mücadele Yasası'nın "terör tanımı" başlıklı 1. maddesi "terör ve örgüt tanımı" olarak değiştirilmiş ve terör suçu yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, yürürlükteki düzenlemede yer alan "terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden birini kullanarak..." ibaresi, "terör; cebir şiddet kullanarak; baskı,

korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle..." şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik, baskı, korkutma, sindirme veya tehdidin, ancak cebir ve şiddet kullanılması halinde terör suçunun oluşabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca, maddedeki "...her türlü eylemlerdir" ibaresi de "...her türlü suç teşkil eden eylemlerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, "örgüt" tanımında da değişiklik yapılmıştır. Mevcut yasadaki, "Bu kanunda yazılı örgüt, iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır" tanımı, "iki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır" haline dönüştürülmüştür.

7. Yedinci Uyum Paketi

4963 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 30. 07. 2003 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiş, RG'nin 07. 08. 2003 tarih ve 25192 nolu sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapan 7. paket, 23 Temmuz 2003'de 59. Hükümet tarafından TBMM'ye sevk edilmiştir. Tasarı, 24 Temmuz'da TBMM İçişleri Komisyonu ile AB Uyum Komisyonu'nda, 29 Temmuz'da da Adalet Komisyonu'nda görüşülerek bazı değişikliklerle kabul edilmiştir. Tasarı, TBMM Genel Kurulu'nun 30 Temmuz 2003 tarihli 113. Birleşiminde görüşülmüş ve bazı değişikliklerle yasalaşmıştır. Yasa, Cumhurbaşkanı'nın onayından sonra 7 Ağustos 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu vasa ile, TCK 159. madde yeniden değiştirilmiş, tahkir, tezyif ve sövme kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez, hükmü getirilmiş, ceza hafifletilmiştir. Yasaya göre, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 159. maddesinde tanımlanan devletin ve devlet görevlilerin manevi şahsiyetlerine "tahkir ve tezyif" suçlarına verilecek cezanın alt sınırı bir yıldan 6 aya indirilmiştir. "Tahkir, tezyif ve sövme kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan düşünce açıklamaları" da cezayı gerektirmeyecektir. TCK. 169, 426 ve 427 inci maddelerinde iyileştirme sağlanmıştır.⁶

Yasa, "bilim ve sanat eserleri ile edebi değere sahip olan eserlerin", "genel ahlaka aykırı yayınlar" kapsamında değerlendirilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Halkın ar ve haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı yayınlar, imha edilmeyecek, sadece müsadereye karar verilebilecektir.

Şema 3: TCK. 159

Eski Şekli	1.uyum paketi Sonrası	7.uyum paketi sonrası
Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar. (Ağır Ceza) Birinci fıkrada beyan olunan	4744/1: RG. 19.02.2002/24676: Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler <u>"bir seneden üç seneye kadar hapis"</u> cezasıyla cezalandırılırlar. (Ağır Ceza)	Türk Ceza Kanununun 159 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan <u>"bir seneden"</u> ibaresi <u>"altı aydan"</u> şeklinde ve son fıkrası da aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Tahkir, tezyif ve sövme kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan

⁶ Geniş bilgi için bk. Reyhan Sunay, Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu ve Avrupa Komisyonu Yayını, Ankara, 2001, s. 1-330.

biriyle..." şeklinde **a tehdidin, ancak şabileceği hükmü** de "...her türlü suç örgüt" tanımında da iki veya daha fazla r" tanımı, **"iki veya macıyla birleşmesi"** önüştürülmüştür.

anun 30. 07. 2003
192 nolu sayısında

yapan 7. paket, 23
miştir. Tasarı, 24
29 Temmuz'da da
tir. Tasarı, TBMM
örüşülmüş ve bazı
ra 7 Ağustos 2003

r. tezyif ve sövme
ince açıklamaları
a göre, Türk Ceza
örevlilerin manevi
ı bir yıldan 6 aya
sadece eleştirmek
ir. **TCK. 169, 426**

eserlerin", "genel
ikme bağlamıştır.
smar eder nitelikte
isaderesine karar

keti sonrası
Kanununun 159 uncu
ı birinci fıkrasında yer
eneden" ibaresi "altı
klinde ve son fıkrası
şğıdaki şekilde
ştır.

tezyif ve sövme kastı
azın, sadece
maksadıyla yapılan

da ifade Hürriyetinin
a, 2001, s. 1-330.

cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur. Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen söylenler 15 günden altı aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. (Asliye Ceza) Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır.	Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur. Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen söylenler "15 günden 6 aya kadar hapis" cezasıyla cezalandırılır. (Asliye Ceza) Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır.	düşünce açıklamaları cezaı gerektirmez."
--	--	---

TCK. 243 ve 245. maddesinde geçen suçlar acele işlerden sayılmıştır (md. 5). İşkence" suçunun soruşturulması öncelikli işlerden olacaktır. Bu suçlarla ilgili davalarda duruşmalara zorunluluk olmadıkça otuz günden fazla ara verilmeyecek, adli tatilde de bakılacaktır.

25.10.1963 tarihli ve 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 11 inci maddesine fıkra eklenerek, "Askerî Ceza Kanununun 58 inci maddesinde yazılı suçların, barış zamanında asker olmayan kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, bu suçlara ilişkin davalar askerî mahkemelerde görülmez." Denilerek bu konudaki tartışmalar son verilmiştir.(md. 6). Asker olmayan kişiler, barış zamanında, "askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe teşvik etme" ve "halkı askerlikten soğutma" suçları iddiasıyla sivil mahkemelerde yargılanacaktır.

21.2.1967 tarihli ve 832 sayılı Sayıştay Kanununa madde eklenerek, TBMM ve Sayıştay'ın denetleme usulleri yeniden düzenlenmiştir (md. 7). TBMM Başkanlığı'nın talebi üzerine, Sayıştay, Silahlı Kuvvetler'in elindeki mallar da dahil olmak üzere denetlemeler yapabilecektir.

MGK Genel Sekreterinin sivil de olabilmesi kabul edilmiştir (md. 9).⁷ MGK Genel Sekreterliği'nin görev ve yetkilerini yeniden düzenleyen yasa ile MGK Genel Sekreterliği'ne bir sivil de atanabilecektir. Genel Sekreter, Başbakan'ın teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanacaktır. Sözkonusu atamanın, TSK mensupları arasından yapılması halinde Genelkurmay Başkanı'nın olumlu görüşü alınacaktır.

6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununda yeniden iyileştirme ve düzenlemeler yapılmıştır (md. 10-17). Dernek kurma hakları genişletilmiştir. Tüzel kişiler de dernek kurabilecektir. Dernek üyeliğinden ayrılmak isteyen 6 ay önceden haber vermesine gerek olmayacaktır.

6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun bazı maddeleri iyileştirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Toplantı ve gösteriler, 30 gün yerine ancak 10 gün ertelenebilecektir.

14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanunu değiştirilmiş, yeni düzenlemeler yapılmıştır (md. 23). Türk vatandaşlarının günlük

⁷ Bu konuda bk. www.mgk.gov.tr

yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için, 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tabi olmak üzere özel kurslar açılabilecektir.

9.11.1983 tarihli ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununun 4 üncü maddesi değiştirilmiş ve Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ve Devletin millî güvenlik siyasetine ilişkin tanımlar çerçevesinde Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir. Başbakan, Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kuruluna sunulması ve Bakanlar Kurulunda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir başbakan yardımcısını görevlendirebilir. Kurul, iki ayda bir toplanır. Gerekliğinde Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanır. Genel Sekreterliğin icra yetkileri kaldırılarak, Millî Güvenlik Kurulunca ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir, denilmiştir.

Çocuk Mahkemelerinde yargılanma yaşı 15'ten 18'e çıkarılmıştır.
8.6.1984 tarihli ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname değiştirilerek, Yurt dışındaki vakıflarla ilişkilerde iyileştirmeler yapılmıştır (md. 29). Türkiye'de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle yurtdışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilecektir. Türkiye'de kurulan vakıfların, vakıf senedinde belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunması ve yurtdışında şube açması ile yurtdışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlı olacaktır.

12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu⁸nün 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında iyileştirme sağlanmıştır.(md. 30). Kanun ile Terörle Mücadele Yasası'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasına "şiddeti teşvik" suçu eklenmiştir. Buna göre, "terör örgütü mensuplarına yardım edenlere veya şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara" fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve ağır para cezası verilecektir.

B. AB'E UYUM PAKETLERİNİN DIŞ İLİŞKİLERLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ:

Uluslar arası hukuka göre, insan hakları bir ülkenin iç işi sayılmamaktadır. Bu nedenle insan hakları ile ilgili gelişmeler dış ilişiyi sayılmaktadır. Gerçi kabul edilen 7 adet uyum paketlerinden, dış konularda öne çıkan hükümler konusunda ayırım yapmak bir bakıma zordur; çünkü iç ve dış ilişkiler bazen iç içe geçmektedir. Burada **insan hakları** açısından bu konuda şunlar söylenebilir;

⁸ TMK (Terörle Mücadele Kanunu) hakkında bir değerlendirme için bk. H. Tahsin Fendoğlu, "Uluslararası Belgelerde Terörizm", I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Yayını, Elazığ, 2000, s. 757 dn 6.

1. "Yasaklanmış Dil" Kavramı:

AB ülkeleri, "ana dilde yayın" konusunu genelde üç şartla kabul etmişlerdir;

- a. Yayının kamu yararına aykırı olmaması, ulusal menfaatlere uygun yapılması;
- b Zaman sınırlaması; yayının ne zaman hangi saatlerde yapılacağına ilişkin ilgili kamu kurumu tarafından belirlenmesi;
- c. Yayının bireysel temelde yapılması, bu konuda toplumsal talebin bulunmaması.

Örneğin Polonya sadece German kökenli olanlara müsaade etmekte ama Ukrayna'lı olanlara ve Tatar'lara izin vermemektedir.

Fransa, bireysel temelde olmak (toplumsal talep olmamak) şartıyla farklılığı tanımış, Fransızca dışındaki başka bir dille yayın için Fransa'nın bizdeki RTÜK benzeri organı ile sözleşme yapmasını zorunlu kılmıştır.

Portekiz'de Çingeneler, tek etnik grup olarak benimsenmiş, kültürel haklarına saygı taahhüt edilmiş ama azınlık olarak tanınmamıştır.⁹

Türkiye Cumhuriyetini kuran Lozan Anlaşmasına göre sadece gayrimüslimler (Süryaniler hariç) azınlık olarak tanınmış, Müslüman ahalî için böyle bir kavram kullanılmamıştır. Dolayısıyla Müslüman ahalinin böyle bir statü içerisinde mütalaa edilmesi söz konusu değildir. Oysa Batının anlayışı böyle değildir.

Kabul edilen paketlerle, kanunlarda yer alan "yasaklanmış dil" veya "dil yasağı" kaldırılmış; Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilmesi kabul edilmiştir. 14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun adı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun" şeklinde değiştirilmiştir. Buna göre; Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca yayın yapılabilir.

Ayrıca 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da yapılacak değişiklikler, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca yayın yapılabilmesi hükme bağlanmıştır.

RTÜK, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca yapılacak yayınların usul ve esaslarına ilişkin 4 ay içinde yönetmelik hazırlayacaktır.

2. İşkence konusu:

Bu paketlerle, işkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi benimsenmiştir. İşkence ve kötü muamele sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hükmettiği tazminat, bu suçları işleyen görevlilere ödetilecektir.

Bununla ABD, AB üyesi devletler ve diğer çeşitli insan hakları kuruluşları tarafından eleştirilen işkence kamburundan kurtulmak ve böylece işkence suçunun tamamen ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

⁹ Hürriyet, 8 Mart 2002, "Ana Dilde Yayın" başlıklı yazı. Ayrıca bk. "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Kn. No. 4744, K.T., 6.02.2002, RG. 19.02.2002, Sy. 24676; "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", Kn. No. 4748, K.T., 26.03.2002, RG. 09.04.2002, Sy. 24721; ayrıca bk. 08.04.2002 tarihli Hürriyet, "Sezer 2. Uyum Paketini Onayladı" başlıklı yazı.

3. Siyasi Partilerin Kapatılması:

22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101 inci maddesine fıkra eklenerek, Anayasa Mahkemesinin, temelli kapatma yerine, dava konusu fillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarı Hazineye iadesine karar verebilir, hükmü getirilmiştir. Parti kapatmalarda "odak olma" tanımında partiler lehinde düzenleme yapılmıştır. Böylece partilere kapatma yerine Hazine yardımından men cezası verilebilecektir.

Bu hükümle Türkiye'nin bu imajının değiştirilmesi amaçlanmıştır.

4. Uluslararası Dernekler:

Uyum paketleriyle, yabancı dernek ve kuruluşlarla izin almadan ilişki kurulması, yönetim kurulu kararı olmadan bildiri yayınlanması, yasal denetime yardımcı olunmaması, derneklerin edindikleri malların bildiriminin yapılmaması durumunda verilen "Üç aydan altı aya kadar hapis cezası", "Bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası" olarak değiştirilmiştir.

Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri ve Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri yeniden düzenlenmiştir.

Bununla STK' larına özgürlük alanının genişletilmesi amaçlanmıştır.

5. Yabancıların Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yapmaları:

Uyum paketleriyle Yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmaları düzenlenmiştir.

6. Cemaat Vakıfları:

Uyum paketleriyle Türkiye'de bulunan Cemaat vakıflarının taşınmaz mal edinebileceği kabul edilmiştir. Türkiye'de kurulan vakıflar ve Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar konusunda düzenlemeler getirilmiştir. Uluslar arası ilişkileri BK kararıyla mümkün kılınmıştır.

Vakıflar Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, cemaat vakıflarına tasarrufları altında bulunan taşınmazların vakıf adına tescili için 18 aylık ek süre tanınmıştır.

8.6.1984 tarihli ve **227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** değiştirilerek, Yurt dışındaki vakıflarla ilişkilerde iyileştirmeler yapılmıştır. Türkiye'de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, *Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle* yurtdışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilecektir.

7. AİHM'den Dönen Davalarda Yargılamanın İadesi (İade-i Muhakeme) Hakkı:

AİHM, verilen bir mahkeme kararının insan haklarına aykırı olduğuna karar verirse, mağdur 1 yıl içinde yeniden yargılanma talebiyle mahkemeye başvurabilecektir.

HMUK. 445. maddeye 445/A maddesi eklenerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabilirler (md. 6). **Yargıtay HGK** duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

Ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327 nci maddesinden sonra gelmek üzere **327/a** maddesi eklenerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının

101 inci maddesine
lava konusu fillerin
Devlet yardımından
nmişse aynı miktarı
alarda "odak olma"
ere kapatma yerine

ştır.

an ilişki kurulması,
lenetime yardımcı
aması durumunda
milyar liraya kadar

urt dışında kurulan

ıştır.

rüyüşü yapmaları

un taşınmaz mal
Yabancı ülkelerde
arası ilişkileri BK

tasarrufları altında
tır.

inün Teşkilat ve
k, Yurt dışındaki
vakıflar, amaçları
hallerde, Dışişleri
niyle yurtdışında

de-i Muhakeme)

ı olduğuna karar
başvurabilecektir.

a İnsan Hakları
Yargıtay Birinci
Yargıtay HGK

ddesinden sonra
kemesi kararının

kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından **yargılamanın yenilenmesi** isteminde bulunabilirler. **Yargıtay CGK** duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) "**yargılamanın yenilenmesini**" düzenleyen maddesine ekleme yapılmıştır. Buna göre, hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması halinde yargılama yenilenecektir. Yargılamanın yenilenmesi, kanunun yürürlüğe girdiği tarihte AİHM'in kesinleşmiş kararları ile bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra AİHM'e yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanacaktır.

8. İdam Cezası:

İdam cezası ilgili tüm cezalar kanunlardan çıkarılmıştır.

9. Göçmen Kaçakçılığı:

Uyum paketleriyle göçmen kaçakçılığının tanımı yapılarak bu konuda TCK 201. maddeye iki madde eklenmiştir (201/a ve 201/b maddeleri). Böylece Afrika ve Asya kıtaları arasında bir geçiş köprüsü konumunda bulunan ülkemizi, kendilerine kaçak göçmen göndermekle suçlayan Batı ülkelerine karşı gereken yasal önlemler alınmıştır. Uluslar arası niteliği ağır basan göçmen kaçakçılığı konusunda gereken düzenlemeler yapılmıştır.

10. Polisin Arama Yapması:

4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun (PVSK) bazı maddeleri değiştirilerek, polisin, suçun önlenmesi amacıyla kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını araması; suç unsurlarına el koyması, suç iz, eser, emare veya delillerinin tespiti veya faillerinin yakalanması amacıyla polis tarafından yapılacak aramalar için de usulüne göre verilmiş hâkim kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, yetkili kılınmış merciin yazılı emrinin bulunması konuları düzenlenmiştir.

11. İsim Konusu:

Kanun, Nüfus Kanunu'nda değişiklik yaparak, çocuğa, "ancak ahlak kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten ad" konulamayacağı, "evlilik dışında doğan çocuğun anasının soyadını alması" hükmünü getirmiştir. Böylece, farklı kültürlerle veya örf ve adetlere sahip vatandaşların, özel yaşamlarına ve aile hayatlarına ilişkin hürriyetlerinin korunması amacıyla, çocukların adlarının konulmasında, sadece ahlak kurallarına uygun düşmeyen ve kamuoyunu incitici nitelikte olan adların konulmaması hükmüne bağlanarak, bu konuda meydana gelen sınırlayıcı yorum ve uygulamaların önlenmesi öngörülmüştür.

12. Töre Cinayetleri:

Yeni doğmuş çocuğun yaşam hakkının daha kuvvetli korunması ve cezalarda caydırıcılığın sağlanması amacıyla anası tarafından "şeref kurtarmak" gerekçesiyle yeni doğmuş çocuğa karşı öldürme fiilinin işlenmesi halinde verilecek ceza artırılarak, alt

sınır 8 yıla, üst sınır ise 12 yıla çıkarılmıştır. Bu ceza TCK'nın 453. maddesinde 4-8 yıl olarak uygulanmaktaydı. Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) eş, kardeş veya fürüundan birini zina halinde yakalamada suç işlenmesi halinde faile verilecek cezaları gösteren 462. maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece, özel bir tahrik hali olarak düzenlenen bu hüküm yerine, TCK'nın 51. maddesinde düzenlenen genel tahrik maddesi uygulanacaktır.

13. Kilise, Havra vs Yapımı:

İmar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, imar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile gelecek ihtiyaçları göz önünde tutularak, gerekli ibadet yerlerinin ayrılması öngörülmektedir. İl, ilçe ve kasabalarda mülki idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilir. İbadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemeyecektir.

Bununla, yurt dışında bulunan Türklere tanınan cami izni karşılığında Türkiye'de mukabilen ibadethane yapılabilmesi benimsenmiştir.

14. Terörün Tanımı: (TMK. 8. madde):

Terörle Mücadele Kanununun (TMK) "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" başlıklı 8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Madde gerekçesinde, "TMK'nın 8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile ülke bütünlüğünün korunması bakımından bir boşluk doğmayacaktır" denilerek, TCK'nın 311. maddesi gereğince, 8. madde yürürlükten kaldırıldığında boşluk doğması bir tarafa, ülke bütünlüğü aleyhine propaganda suçunun daha ağır bir şekilde cezalandırılabileceği kaydedildi. Gerekçede, TCK'nın 312. maddesinin ikinci fıkrasının doğrudan olmasa da dolayısıyla milli birliği, milli bağlılığı koruyan bir hüküm olduğu belirtilmiştir.

Terörle Mücadele Yasası'nın "terör tanımı" başlıklı 1. maddesi "terör ve örgüt tanımı" olarak değiştirilmiş ve terör suçu yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, yürürlükteki düzenlemede yer alan "terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden birini kullanarak..." ibaresi, "terör; cebir şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle..." şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklikle, baskı, korkutma, sindirme veya tehdidin, ancak cebir ve şiddet kullanılması halinde terör suçunun oluşabileceği hükme bağlanıyor. Ayrıca, maddedeki "...her türlü eylemlerdir" ibaresi de "...hertürlü suç teşkil eden eylemlerdir" şeklinde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, "örgüt" tanımında da değişiklik yapılıyor. Mevcut yasadaki, "Bu kanunda yazılı örgüt, iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır" tanımı, "iki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır" haline dönüştürülüyor.

12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında iyileştirme sağlanmıştır. (md. 30). Kanun ile Terörle Mücadele Yasası'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasına "şiddeti teşvik" suçu eklenmiştir. Buna göre, "terör örgütü mensuplarına yardım edenlere veya şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara" fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve 500 milyon liradan 1 milyar liraya kadar ağır para cezası verilecektir.

3. maddesinde 4-8 yıl
ırdeş veya furuundan
cek cezaları gösteren
r tahrik hali olarak
enlenen genel tahrik

inziminde, planlanan
ularak, gerekli ibadet
i idare amirinin izni
pılabilecektir. İbadet
vecektir.
şılığında Türkiye'de

inmezliği aleyhine
rılmıştır. Madde
ülke bütünlüğünün
'nın 311. maddesi
sı bir tarafa, ülke
ezalandırılabilceği
oğrudan olmasa da
rtılmıştır.

esi "terör ve örgüt
iştir. Buna göre,
orkutma, yıldırma,
terör; cebir şiddet
lerinden biriyle..."
ne veya tehdidin,
şabileceği hükme
hertürlü suç teşkil
üt" tanımında da
i veya daha fazla
tanımı, "iki veya
acıyla birleşmesi
nüştürülüyor.

7 nci maddesinin
erörle Mücadele
iştir. Buna göre,
rör yöntemlerine
bir suç oluştursa
lyar liraya kadar

15. İşkence:

Uyum paketlerine göre, "işkence" suçunun soruşturulması öncelikli işlerden olacaktır. Bu suçlarla ilgili davalarda duruşmalara zorunluluk olmadıkça otuz günden fazla ara verilmeyecek, adli tatilde de bakılacaktır.

16. Asker-Sivil İlişkisi:

Çıkarılan paketlerle, asker-sivil ilişkisi konusunda yeni hükümler getirilmiştir. 25.10.1963 tarihli ve 353 sayılı **Askerî Mahkemeler Kurulu ve Yargılama Usulü Kanununun** 11 inci maddesine fıkra eklenerek, "Askerî Ceza Kanununun 58 inci maddesinde yazılı suçların, barış zamanında asker olmayan kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, bu suçlara ilişkin davalar askerî mahkemelerde görülmez." Denilerek tartışmalara son verilmiştir.

Asker olmayan kişiler, barış zamanında, "askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe teşvik etme" ve "halkı askerlikten soğutma" suçları iddiasıyla sivil mahkemelerde yargılanacaktır. Ayrıca, 21.2.1967 tarihli ve 832 sayılı **Sayıştay Kanununa** madde eklenerek, TBMM ve Sayıştay'ın denetleme usulleri yeniden düzenlenmiş, TBMM Başkanlığı'nın talebi üzerine, Sayıştay, Silahlı Kuvvetler'in elindeki mallar da dahil olmak üzere denetlemeler yapabilecektir. Ayrıca **MGK Genel Sekreterinin sivil de olabilmesi** kabul edilmiştir. Genel Sekreter, Başbakan'ın teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanacak, sözkonusu atamanın, TSK mensupları arasından yapılması halinde Genelkurmay Başkanı'nın olumlu görüşü alınacaktır.

9.11.1983 tarihli ve 2945 sayılı **Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununun 4 üncü maddesi değiştirilmiş** ve Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ve Devletin millî güvenlik siyasetine ilişkin tanımlar çerçevesinde Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir. Başbakan, Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kuruluna sunulması ve Bakanlar Kurulunda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir başbakan yardımcısını görevlendirebilir. Kurul, iki ayda bir toplanır. Gerektiğinde Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanır, denilmiştir. **Genel Sekreterliğin icra yetkileri kaldırılarak**, Millî Güvenlik Kurulunca ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir, denilmiş ve bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde yönetmelik çıkarılacağı belirtilmiştir.¹⁰

A. AB'E UYUM PAKETLERİNİN DIŞ İLİŞKİLERE YANSIMALARI:

Yapılan 7 uyum paketinin Türk toplumunun demokratikleşme standardını yükseltmek ve AB'e girmek için yapıldığı açıktır. Yapılan bu çalışmaların AB nezdinde iyi karşılandığı belirtilebilir. Örneğin Günter Verheugen ODTÜ'de yaptığı bir konuşmada birinci uyum paketi karşısında memnuniyetini ifade etmiştir.¹¹ Üçüncü

¹⁰ MGK hk. Bk. Murat Yaman, **TSK'nın Anayasal Konumu ve Milli Güvenlik Kavramı Işığında Türkiye'de Milli Güvenlik Kurulu**, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır-2001, s. 1-121.

¹¹ Günter Verheugen, "Türkiye ve AB: İleriye Giden Yol", Açış Konuşması, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Ankara- 15 Şubat 2002; "2001'de, Türkiye, katılım öncesi sürece tam olarak girdi.

uyum paketinden sonra da benzeri iyimser açıklamalar gelmiştir. Komisyon'un genişlemeden sorumlu üyesi Verheugen, TBMM'nin 3. AB Uyum Yasa Teklifi'ni kabul etmesinden memnun olduğunu bildirirken, "TBMM'yi, cesur kararından ötürü tebrik ediyorum" demiştir. Alman basını, reformları, "AB'ye doğru önemli bir adım" olarak nitelemiş ve AB'nin Türkiye'ye bunun karşılığını vermesi gerektiğini yazmıştır¹²

AB Komisyonu da yaptığı yazılı açıklamada, yasanın kabulünü, "Türk siyasi liderlerinin çoğunluğunun AB değer ve standartlarına daha fazla uyum sağlanması yönündeki kararlılığının önemli bir göstergesi olarak" memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. TBMM'nin yasayı rekor bir sürede ve ezici bir çoğunlukla kabul ettiğine dikkat çeken Komisyon, açıklamasında, "Komisyon özellikle idam cezasının kaldırılması, Türk vatandaşlarının geleneksel olarak günlük yaşamlarında kullandıkları **farklı diller ve lehçelerde yayın yapılmasına izin verilmesi ve azınlık dillerine** gelişkin eğitim imkanlarının sağlanmasını memnurlukla karşılar. Bu reformlar Türkiye'de **insan hakları ve azınlık haklarının** daha iyi korunması yönünde önemli adımlardır" dedi. 'Komisyon'un, genel etkisini tam olarak değerlendirebilmek için, reform paketinin dikkatlice incelenmesi gerektiğini vurguladığı" belirtilen açıklamada, bu değerlendirmenin Komisyon'un kasımda yayınlacağı periyodik raporda yerine getirileceği kaydedildi. Açıklamada buna ek olarak, reform paketinin yakından takip edilecek olan, önümüzdeki aylarda pratikte uygulamaya konulmasının gerçekleştirilmesi için daha fazla irade gerektiği ifade edildi.

AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Günter Verheugen açıklamasında, "Türkiye parlamentosunu, cesur kararından ötürü tebrik ediyorum" dedi. TBMM'nin 3. AB Uyum Yasa Teklifi'ni kabul etmesiyle ilgili, "Bu karar, AB'nin 1999'daki Helsinki zirvesinden bu yana Türkiye için geliştirdiği açık Avrupa perspektifi olmaksızın mümkün olmazdı" diyen Verheugen, "Türkiye'nin kararı AB'nin **insan hakları ve azınlıkların** korunması ile ilgili kararlı olmakta haklı olduğunu da gösteriyor. Tutumumuz faydasını göstermeye başladı. Bu konularda tavizsiz olmak, ortaklarımızın değerlerimizi niçin bu kadar güçlü biçimde savunduğumuzu ve kendilerinin bizim için kıymetli olduğunu anlamalarını sağladı" dedi. Verheugen, "İdam cezasının kaldırılması ile ilgili olarak ise hiç şüphesiz, Türkiye şimdi bizim tarafımızdadır" diye konuştu.¹³

Genişlemeye hazırlanma yöntemi ve koşulları, *bütün adaylar için geçerli olanların aynısıdır*. AB, 2001 yılında bir Katılım Ortaklığı'nı, Türkiye'ye katılım öncesi mali yardım için yeni bir mali yönetmeliği ve Türkiye'nin Topluluk programlarına katılması için yenileştirilmiş prosedürleri kabul etti. Türk öğrenciler ve öğretim üyelerinin, bu programlar temelinde, bizim kendi akademik kurumlarımızın çalışmalarına katılmalarının zamanı gelmiştir. Bu, geleceğe yapılan bir yatırımdır ve biz, bunu bir gerçeklik haline getirmek için hiçbir çabayı esirgemiyoruz. Bu hayali gerçek kılmak için Türkiye'deki muhataplarımızın da benzer çabalar göstereceklerine güvenebileceğimi biliyorum. Türkiye'nin yasalarını ve yönetim yapısını, Topluluk müktesebatı denilen AB kurallarıyla uyumlaştırmaya yönelik teknik yardım için fonlar ayrılmıştır. Türkiye, yasal reformlar için iddialı bir plan ortaya koyan, müktesebatın benimsenmesi için bir Ulusal Plan kabul etmiştir. Bu belge, Türkiye'yi AB normlarına ve standartlarına yakınlaştırmak için yararlı bir yol haritasıdır. Dolaysız biçimde ilgili olan çevrelerin ötesinde pek iyi bilinmeyen geçen yılın bu pek çok başarıları, ülkenin ekonomik durumu karşısında daha da dikkat çekicidir. Geçen yıl, ekonomi tahminen %8 oranında küçüldü ve Türk halkı ağır güçlüklerle katlandı. Avrupa Birliği, bu güç durumunda büyük anlayış göstermiştir. Özellikle, Mayıs 2001'de kabul edilen IMF mali kurtarma paketi yoluyla, ülkeye ivedi yardım verildi. IMF fonlarının %30 kadarını AB üye devletleri sağladı. Her şeyde bir hayır vardır: bütün bu zorluklar, ekonomik reforma ivme vermiştir."

¹² Hürriyet, 03.08.2002.

¹³ Hürriyet, 03.08.2002.

Komisyon'un
teklifi'ni kabul
ötürü tebrik
adım" olarak
tır¹²

"Türk siyasi
ı sağlanması
karşılığını
abul ettiğine
n cezasının
ında kullana
i ve azınlık
Bu reformlar
ünde önemli
bilmek için,
açıklamada,
orda yerine
kından takip
onulmasının

Verheugen
yorum" dedi.
arar, AB'nin
a perspektifi
B'nin insan
lduğundan da
izsiz olmak,
ğumuzu ve
ugen, "İdam
imdi bizim

dir. AB, 2001
yönetmeliği ve
k öğrenciler ve
çalışmalarına
naline getirmek
ızın da benzer
ısını, Topluluk
mıştır. Türkiye,
sal Plan kabul
yol haritasıdır.
arıları, ülkenin
da küçüldü ve
ştir. Özellikle,
IMF fonlarının
omik reforma

Yurt içinde ise olumlu ve olumsuz olma üzere iki farklı yansımanın olduğu belirtilmelidir. Hükümet ve halk çoğunluğu AB'e girmek yanlısıdır. 3. Uyum Paketinden sonra bir açıklama yapan AB Genel Sekreteri Volkan Vural, AB ile görüşmelere başlangıç tarihinin en uygun tarihinin 2003 olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴ Başbakan Bülent Ecevit ise, 3. Uyum Paketinin çıktığı dün sabahtan beri Türkiye'nin "artık daha özgür, daha demokrat, daha Avrupalı" olduğunu, belirterek, "Türkiye AB'den artık en kısa zamanda tam üyelik bekliyor" dedi. AB uyum yasalarının Meclis'ten büyük bir başarı ile geçtiğini anımsatan bir gazetecinin "Türkiye bundan sonra AB nezdinde bir girişimde bulunacak mı? Kopenhag Zirvesi'nden Türkiye'nin beklentileri nedir?" sorusuna Ecevit, şu karşılığı verdi: "AB ile aramızdaki duvarlar artık yıkılacak, bu kesindir ve Türkiye'nin Batı camiasındaki saygınlığı şimdiden daha büyük ölçüde artmaya başlamıştır. Kopenhag ölçütleri bakımından bir eksikliğimizin kalmadığına inanıyoruz. Meclis'te çıkan kanunlar ayrıntıları ile incelendiğinde Batılı dostlarımızda bunun bilincine varacaklar o bakımdan herhangi bir kuşku yok. Bu önemli başarının hayırlı olmasını diliyorum."¹⁵

Dış basının değerlendirmeleri de şöyledir;

Alman basını, Türkiye'de savaş ve yakın savaş tehdidi halleri dışında idam cezasının kaldırılmasını öngören AB Uyum Yasa Teklifi'nin 1. maddesinin TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesine geniş yer verdi. **Die Welt** gazetesi, "Türkiye idam cezasını kaldırıyor ve Öcalan'ın hayatını kurtarıyor" başlığıyla verdiği haberde, Türkiye'de idam cezasının bundan böyle savaş tehlikesi olan dönemlerde ve olası savaşlarda uygulanacağını yazdı. **Frankfurter Rundschau** gazetesinde "Avrupa'ya bir adım" başlığıyla yayınlanan yorumda, "Böyle bir kararın alınmasını, Türkiye'nin AB üyeliğini en yoğun şekilde destekleyenler bile beklemiyordu. Bu durumda, aralarında Abdullah Öcalan'ın da bulunduğu yaklaşık 100 terörist hakkında alınan idam cezası kararları müebbet hapis cezasına çevrilecek" denildi. Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi için yoğun çaba harcayan "Türk reformcuların", idam cezasının kaldırılmasıyla AB üyeliğine önemli bir adım daha yaklaştıklarını düşündükleri belirtilen yorumda, "Ancak AB kağıt üzerindeki kararlara ilgi duymuyor. Alınan kararların inandırıcı şekilde uygulanmasını da istiyor" görüşüne yer verildi. AB'nin buna rağmen Türkiye'de alınan kararı, bu ülke ile daha da yakınlaşarak "ödüllendirmesi" gerektiği kaydedilen yorumda, "Türkiye'deki reformcular güçlendirilmediği takdirde, Türkiye, Avrupa'nın göze alamayacağı bir güvenlik riski haline gelir" denildi. **Frankfurter Allgemeine Zeitung** gazetesi de, Türkiye'nin, idam cezasının kaldırılması kararıyla, Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde önemli bir adım attığını yazdı.

New York Times gazetesi ve CNN haber kanalı, TBMM'nin uzun ve hareketli bir gecenin ardından AB Uyum Yasa Teklifi'ni kabul ederek geleceğe yönelik önemli bir adım attığını belirtmişlerdir.¹⁶ İdam cezasının kaldırılmasıyla ilgili kararı haberinin başlığına çıkaran **New York Times**, reform paketinin Kürtçe eğitim ve yayın unsurlarını da içerdiğine dikkat çekti. Gazete, bu gelişmeyle birlikte Türkiye'de Kopenhag zirvesine, zorunlu yasal değişimleri başarmış bir ülke olarak katılma beklentilerinin arttığını yazarken, bu önemli siyasi gelişmenin para piyasalarına

¹⁴ www.turkishtime.org (erişim tarihi.27.08.2003).

¹⁵ Gazeteler, 04.08.2002

¹⁶ www.thenewyorktimes.com (03.08.2003)

yansımalarının da olumlu olmasının beklendiğine işaret etti. Amerikan CNN televizyonu ve internetteki haber portalı da, Avrupa Birliği'ne uyum paketi çerçevesinde yapılan önemli değişikliklerin kabulü sırasında AB yanlıları ve karşıtları arasında sert tartışmalar meydana geldiğini duyurdu.

Financial Times gazetesi, alınan kararın Abdullah Öcalan'ın durumunu da etkilediğini belirtirken, reform paketinin Kürtçe eğitim ve yayın unsurlarını da içerdiğine dikkat çekti. Gazete, üzerinde en çok tartışma yapılan maddenin idam cezasıyla ilgili madde olduğunu, bunun kabulünden sonra, paketin tümüyle kabulü konusunda güçlük beklenmediğini de bildirdi. Gazete, bu gelişmeyle birlikte Türkiye'de Kopenhag zirvesine zorunlu yasal değişimleri başarmış bir ülke olarak katılma beklentilerinin arttığını da ifade etti.

The Independent gazetesi de konuyla ilgili haberini idam cezasının kaldırılmasıyla ilgili gelişmeyi başlığına çıkararak duyurdu. Paketin 3 Kasım'da yapılacak erken seçim öncesinde AB yanlıları tarafından alenacele Meclis'e getirildiğini de belirten gazete, Ankara'nın yıl sonunda yapılacak AB zirvesinde bir üyelik takvimi almak istediğini hatırlattı. Reform paketinin bu hızla ele alınmasının bunun başılamayacağını düşünen pek çok kişiyi şaşırttığını da belirten Independent, "Hala bu korkuların etkisi sürüyor, bazı politikacıların milliyetçi kesimin oyunu kaybetmemek adına reformları desteklemekten kaçınacağı düşünüyor" ifadesini kullandı.

The Times da gelişmelere kısaca değinirken, "Türk parlamentosu, beklentilerin aksine ölüm cezasını kaldırma kararına oylarıyla destek verdi" ifadesine yer verdi.

The Guardian, TBMM'nin geç saatlerde tamamladığı "ana dilde yayın" ile ilgili maddeyi öne çıkardı. Guardian, Türkiye'nin, yapılan reformlarla AB'ye daha büyük hızla kabul edilmeyi umduğunu da bildirdi.

Telegraph gazetesi de yorumsuz haberinde yapılan reformların AB'ye giden yolda önemli adımları oluşturduğunu bildirdi ve paketin önce tek tek, sonra da bütün olarak ele alınıp oylanacağını hatırlattı.¹⁷

Karşı tarafta ulusalcıların ve bazı kesimlerin AB'e karşı olduğu görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye uyum paketlerine karşı en sert eleştiriyi MHP yapmaktadır. Bu Parti'nin Genel Başkanı'nı, uyum paketlerini şiddetle eleştirmektedir.¹⁸

¹⁷ Hürriyet, 03.08.2002.

¹⁸ MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AB uyum paketinin, etnik ayrımcılığı ve mezhep ayrımcılığını kurumsallaştıracığını savunarak, "Bu uyum paketinin TBMM tarafından reddedilmesi şarttır. TBMM'nin böyle bir vebalin altında kalmaması gerekir" dedi. Türkiye, iç ve dış politika alanında yoğun ve kritik gelişmelere sahne olmaktadır. Özellikle Meclis içi muhalefetin yetersizliği iktidarın denetlenmesinde kendini göstermekte, Türkiye teslimiyetçi lobilerin güdümüne girmektedir. Bu durumun en son örneğini, yeni Avrupa Birliği uyum paketi oluşturmaktadır. Türkiye'mizi sürekli olarak belirli dış odaklara mahkûm ve mecbur bir ülke olarak tarif edenlerin amaçlarına belirli ölçülerde ulaştıklarına şüphe yoktur. Teslimiyetçi lobilerin bu yöndeki çabaları maalesef milletimiz üzerinde de etkili olmaktadır. Böylece, milli hassasiyetlerimizin sürekli bastırılması, milli çıkarlarımızın yok sayılması mümkün olabilmektedir. "İktidar, AB yönetiminin Türkiye karşısında izlediği ince stratejinin farkında olmadığı gibi, dayatmaları ve çifte standartları tabii ev ödevi olarak algılamaktadır. Türkiye'mizin milli varlığı, üniter yapısı ve geleceği büyük bir tehdit altındadır. Hiçbir sağduyu sahibi Türk vatandaşının Kopenhag siyasi kriterlerinin Türkiye'ye karşı sürekli genişletilip ön şart olarak dayatılmasını kabul etmesi mümkün değildir. AB üyesi ülkelerde bile uygulanmayan bazı kriterlerin Türkiye'ye özel olarak ve ısrarla dayatılmasının üzerinde kafa yormayanların, ülkemize ve demokrasimize iyilik etmeyeceği kesindir. "Kıbrıs'tan sonra, Ege meselesinin de Türkiye'nin AB yönetiminden müzakere tarihi almasının ön şartı haline getirilmek istendiği yeterince açık değil midir? İktidarın dikkat çekici bir duyarsızlıkla ve acelecilikle hazırladığı yeni "AB uyum paketi" bunun en son örneğini oluşturmaktadır. AB konusundaki bu işgüzarlığın bazı çevreleri ve lobileri hoşnut edeceği kesindir. Ama, Türkiye'nin milli birliği ve dirliği açısından hayırlı olmayacağı da bir o kadar şüphe götürmezdir. "Devletin ülkesiyle ve milletiyle

D. YÜRÜRLÜĞE KONULMASI MUHTEMEL 8. UYUM PAKETİ ÜZERİNE:

Ulusal Program'a (UP) göre AB'e uyum için, 84 yasa, yönetmelik ve tüzükte değişiklik yapılması, 391 yasa, yönetmelik ve tüzüğün de çıkması gerekmektedir. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde birçok yasal düzenlemeyi yaşama geçirip 7. Uyum Paketi'ni çıkaran Türkiye'nin, Ulusal Program'daki (UP) taahhütlerini ve AB'nin beklentilerini yerine getirebilmesi için DGM'lerin kaldırılmasından Milli Güvenlik Kurulu'ndan kuvvet komutanlarının çıkarılmasına kadar çok sayıda yeni düzenlemeyi yasalaştırması gerekiyor. Başbakan Erdoğan, ihtiyaç halinde 8. paketin de çıkarılabileceğini söylemiştir. Bu sözler Ulusal Programa göre 84 yasa, yönetmelik ve tüzükte değişiklik yapması, 391 yasa, yönetmelik ve tüzüğü de çıkarması gereken hükümetin AB ile **Aralık 2004**'te müzakere masasına oturmadan önce son bir paketi daha TBMM'ye getirebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Olası pakette bulunabilecek düzenlemelerden bazıları şöyledir:

a.TCK'nın 312. maddesinin metnine "eleştiri maksadını aşmayan" eylemlerin suç oluşturmayaacağı ifadesinin eklenmesi,

b.Seçim dönemlerinde Türkçe dışındaki bir dille de propaganda yapılmasının önünün açılması,

c.Askeri Ceza Kanunu'nun 66, 72, 73, 80, 163. maddelerinde değişiklik yapılarak, kanuna aykırı bulguların delil kabul edilmemesi. Yakalanan kişinin durumunun yakınlarına derhal bildirilmesi. Gözaltı süresinin 7 günden 4 güne indirilmesi gibi TCK'daki düzenlemelerin Askeri Ceza Kanununa da yerleştirilmesi.

d.Yaşama geçirilmesi gereken düzenlemelerden bazıları da şunlardır: Borçlar, Ateşli Silahlar, Sermaye Piyasası, RTÜK, Fikir ve Sanat Eserleri, Trafik, Jandarma Teşkilat ve Görevleri, Noterlik, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele, Sayıştay, vergilendirme, tarım, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi alanlarda AB standartlarının yakalanması.¹⁹

Ulusal Programda yer alan taahhütlerden bir bölümü de Anayasa değişikliği gerektirmektedir.

Taahhütlere göre, olası pakette şunlar yer alabilir: DGM'lerin kaldırılması. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'ndan Adalet Bakanı ve Müsteşarının çıkarılması. Askeri harcamaların denetlenmesindeki "gizlilik" ilkesinin kaldırılması. Asker-sivil ilişkilerinin düzeltilmesi.

E. SONUÇ:

1. Günümüzde insan hakları ve azınlık haklarının korunması, ulusal olmaktan çıkmış, uluslar arası bir hak olmuştur. Hiçbir devlet insan hakları ve azınlık hakları ihlallerine yapılan dış müdahale karşısında "bu benim iç işimdir, karışamazsınız"

bölünmez bir bütün olduğu ilkesi aleyhindeki her türlü propagandayı serbest bırakmayı öngören hüküm, diğer değişikliklerle birlikte ele alındığında Türkiye düşmanlarının ve bölücü-terörist unsurların önünün açılması anlamına gelmektedir. Azınlık vakıflarına daha önce tanınan imtiyazları genişleten, misyonerlik faaliyetlerini kolaylaştıran, mezhepçilik ve bölücülük yapmayı meşrulaştıran bu düzenlemeler, Türkiye'mizi yakın gelecekte çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya bırakacaktır. Etnik ayrımcılığı ve mezhep ayrımcılığını kurumsallaştıracak olan bu uyum paketinin TBMM tarafından reddedilmesi şarttır. Aksi takdirde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuyusunu kazmayı yasallaştırmak anlamına gelen bu düzenlemelerle Türkiye'mize büyük bir kötülük yapılmış olacaktır. Bunun için, TBMM'nin böyle bir vebalin altında kalmaması gerekir. Devlet Bahçeli, 22.05.2003 tarihli demeçi, www.mhp.com.tr

¹⁹ <http://www.ikincicumhuriyet.org/arsiv/arsiv1750.html.26.08.2003>

diyemez. AGİT, AB ve AİHM gibi kuruluşlar nezdindeki kabullerimize göre, insan hakları ihlalleri, sadece bir ülkenin iç işi değil, tüm insanlığın ortak sorunudur. Hiçbir ülke, sınırları içindeki bir insan hakları ihlali için "benim iç işlerime kimse karışamaz" diyemez.²⁰

2. AB'e uyum paketlerinin yerinde olduğu ama uygulamasının da önemli olduğu söylenmelidir. En iyi kanun, kötü uygulayıcı elinde kötü sonuçlar verecektir. Derin bir Devlet yönetimi ve tarih deneyimi olan Türkiye, bu birikimden yararlanmalıdır.

3. Avrupa veya Batı bir coğrafya değil, bir fikirdir. Demokrasi ve insan haklarına saygıyı benimsemiş insanların farklı düşünce ve inançlardan, güç alacağı tabiidir. Türkiye parlak bir geleceğe sahiptir. İç sorunlarını çözmesi²¹, Kıbrıs ve Ege sorununu milli menfaatler yönünde halletmesi durumunda Ortadoğu-Kafkaslar-Balkan üçgeninin lider ülkesi olabilir²². Türkiye, Avrupa-Ortadoğu ve Ortaasyanın kesiştiği yerde bulunmaktadır. Askeri gücü, istikrarı, serbest piyasa ekonomisine sahip oluşu, demokratik ve laik-Müslüman tek ülke olarak AB'nde yerini alırsa, gelecek daha iyi olacaktır.²³ Türkiye, bulunduğu konumu gereği çok yönlü bir uluslar arası politika izlemek zorundadır. Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar, Orta Asya, Güneydoğu Asya ile de ilgilenmek durumunda olan Türkiye, AB ve ABD ile de ilişkilerini iyi sürdürmek durumundadır. Türkiye, evrensel değerleri savunarak önümüzdeki 15-20 yılda bölgenin en önemli ülkesi olabilir. Bunun için de demokrasiye, istikrara ve Yunanistan'la olan sorunlarını çözmesine ihtiyaç vardır. Batı dünyası ile Türkiye arasındaki en önemli farklardan biri, aynı yaratıcıya farklı şekillerde ibadet etmeleridir. Özellikle Müslüman milletlerin, Müslüman olmayanlarla ortaklığının arttığı, insanların umutlarını gerçekleştirmek için beraber çalıştığı bir gelecek, dünya barışına hizmet edecektir²⁴.

²⁰ Daha geniş bilgi için bk. H. Tahsin Fendoğlu, "AGİT'in Güvenlik Boyutu", Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu, Elazığ, 17-19 Ekim 2001, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ-2002, s. 345-356; Ayrıca bk. 1990 tarihli Kopenhag Belgesi (Seçmeler), Alpkaya, AGİK Sürecinden AGİT'e İnsan Hakları, ss. 137-148.

²¹ Türkiye'nin iç sorunlarını çözmesi dış platformlarda dost ülkeler tarafından da sürekli istenmektedir. Konu AGİT toplantılarında da yer bulmaktadır. Bu bağlamda Mesut Yılmaz'ın şu demeci dikkat çekmektedir; "AGİT anlaşmalarına göre Türkiye yöresel kültür gruplarına tam özgürlüklerini tanımayı taahhüt etmiştir. Terör son bulunca kısıtlamaları kaldıracak duruma gelecek ve Kürt kökenli vatandaşlarımızın kültürel taleplerini karşılayacağız. Kürtçe eğitim ve yayını ferdi haklar olarak mütalaa ediyoruz." Elekdağ, Şükrü, "AGİT Zirvesi ve Atılacak Adımlar", Milliyet internet, 15.11.1999, Dünyaya Bakış Sütunu.

²² Kohen, Sami, "Clinton'dan Jestler, Mesajlar", Milliyet, 16.11.1999.

²³ Bk. Şimşek, Yalçın, "Benefiting from an opportunity", TDN, Nov. 18, 1999, buna göre Türkiye'de yöneticiler, genelde kendi değerlerinin farkına varamamaktadırlar. Türkiye'de asker-siyaset ilişkisi için bk. Heper, Metin, "Islam, Nationalism and the Military", prospects for the consolidation of democracy in Turkey", "At the Turn of the century: Transitions in Middle East Societies", Ben-Gurion University of the Negev, Beer Sheva, Israel, Dec. 7-8, 1999 dan nakleden www.turkishdailynews.com/1999/osce/osce3.htm

²⁴ Akyol, Taha, "Amerikan Vizyonu", Milliyet, 17.11.1999.